

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. Protokoll nr. 297 (45).

1925. a.

Riigikogu koosolek 15. detsembril 1925. a.
kell 8.30 min. õht.

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: teedeminister **K. Virma**,
töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõja-
minister **J. Soots**, siseminister **K. Einbund**,
põllutöominister **A. Kerem**, haridusminister
H. B. Rahamägi.

Päevakord:

1. Uue Vabariigi Valitsuse ametisse kutsu-
mine.
2. Kartulite veo kontrolli seadus — raha-
asjanduse komisjoni ettepanek.
3. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade
korraldusseadus — II lugemisel.
4. Põlise tarvitamise ja eluaseme seadus —
maakomisjoni ettepanek.
5. Kogukondade ja asutuste rendimaade
korraldusseadus — maakomisjoni ettepanek.
6. Üüriseaduse muutmise ja ära kaotamise
seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 8.35 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Avan
Riigikogu koosoleku. Päe-
vakord on Riigikogu liik-
metele välja jagatud. Ettepanek on tehtud,
võtta 2. päevakorra-punktiks komisjonide
täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Näh-
tava enamusega on ettepanek vastu võe-
tud, — seega on päevakord kindlaks määratud.

**2. Uue Vaba-
riigi Valitsuse
ametisse kut-
sumine.** Juhataja **A. Rei**: Rii-
gikogu esimehele Riigi-
kogu poolt 25. novembril
1925. a. tehtud ülesande
täitmiseks on mul au esi-
tada Riigikogule ametisse kutsumiseks uus
Vabariigi Valitsus järgmises koosseisus:

Jaan Teemant — Riigivanem.
Karl Einbund — siseminister.
Ants Piip — välisminister.
Jaan Soots — sõjaminister.
Leo Sepp — rahaminister.
Jaan Lattik — haridusminister.
Heinrich Laretei — põllutöö-
minister.
Christjan Kaarna — töö-hoole-
kandeminister.

Oskar Amberg — teedeminister.
Tõnis Kalbus — kohtuminister.

Kaubandus-tööstusministri koht jääb esi-
algu vabaks.

L. Johanson (stp): See nimekiri, juba
pealiskaudset pilku tema peale heites, sisaldab
nimesid, mille puhul mõnesugused küsimused
üles tõusevad. Riiklikust seisukohast vaadates
on nende küsimuste lahendamine Riigikogu
koosolekul täiesti otstarbekohane. Sellepärast
teen ettepaneku, selle teadaande puhul läbi-
rääkimised avada. Kui see otsustatud on, siis
teen ettepaneku, määrata 15-minutiline vahe-
aeg.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Johanson'i poolt
on tehtud ettepanek, avada läbirääkimised.
(Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält,
vastu 42 häält, seega on ettepanek tagasi
lükatud. Sõna on rkl. Virma'l.

K. Virma (stp), kohalt: Sellega on see
küsimus päevakorrast ära võetud, sest kui
Riigikogu on otsustanud läbirääkimisi mitte
pidada, sellega on ka see küsimus otsustatud
edasi lükata.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Johanson'i poolt
on tehtud ettepanek, määrata 15-minutiline
vaheaeg. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt
on 29 häält, vastu 32 häält, seega ettepanek
tagasilükatud. (L. Johanson, stp: Sede-
litega!) Nõutakse sedelitega hääletamist.
(L. Johanson, stp: Ei, võtan oma ette-
paneku tagasi.)

Kuulutan 10-minutilise vaheaja, et juhatus
võiks selgusele jõuda, kas on läbirääkimiste
ärajätmisega arutuselolev küsimus päevakor-
rast ära langenud või mitte.

Vaheaeg algab kell 8.40 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 8.50 min.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **A. Rei**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Riigikogu juhatus leidis, et ei ole takistust käesoleva päevakorra-punkti edasiarutamiseks. Kodukorra § 104-da järgi sünnib Vabariigi Valitsuse ametisse kutsumine lahtsel hääletamisel liht hääletenamusega.

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Martna'l.

M. Martna (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Mul on au sotsialistliku rühma nimel järgmist teatada: sotsialistlik rühm ei või kahjuks uue valitsuse kohta teist kui eitavat seisukohta võtta. Meid, see on minu rühma, ei ole kogu valitsuse moodustamise ajal ei ühegi küsimusega tutvustatud, — uue valitsuse poliitika ega valitsuse kokkuseadmises — ei ole meie rühma informeeritud. See tähendab arusaadavalt, et uus valitsus sotsialistliku rühmaga ei taha arvestada. Mis midu sellesse puutub, kuivõrd meie informeeritud või orienteeritud oleme uue valitsuse võimalikust valitsemisviisist, siis võime end toetada nende väljenduste peale, mis meie põllumeestekogude ajakirjandusest oleme lugenud. Ja need avaldused, mis me seal leiame, on kõik otsekohe meie seisukohtade vastu sihitud. Seal on põllumeestekogud oma päevadel otsused vastu võtnud, mida uus valitsus arvatavasti teostama tahab hakata. Ma tuletan nüüd sedasama veel kord meelde, mis mul omal ajal juhus oli siin ette kanda selle üle, et meie parempoolsete arvates on meil sotsiaalseadusandluses üleliia kaugele mindud, ja et seda on tarvis tulevikus seisma panna. Siis on põllumeeste rühma esitajad siit kõnetoolilt sagedasti mõtteid avaldanud, mis sedasama karta lasevad. Nii on põllumeeste rühma kõneleja, härra Tonkman, lugemata kordi toonitanud, et meil tööpuudust ei ole. Järelikult peame kartma, et uus valitsus ka sellel seisukohal asub ja töötatöölisi toetada ei taha ja et tööpuuduse vastu võitlemisest enam juttu ei võiks olla.

Siis sünnib praeguse valitsuse moodustamine ajajärgul, mis selle poolest väga isearalik on, et meie päevaküsimuste esirinnas seisavad teatavad kuritarvitused, milliste selgitamine hädatarvilik oleks ja mis praegusel pilgul enam-vähem pooleli on. Meie peame kartma — minu arvates õigusega kartma, — et uus valitsus nende asjade lahendamise peale enam

niisugusest seisukohast ei vaata, nagu soovitav oleks nende kuritarvituste lahendamiseks ja kuritarvituste karistamiseks.

Pea ka tähelepanu juhtima just tänasele õhtule. Senni, nagu teame, on üldiselt viisiks olnud, et kui uue valitsuse nimekirja teada antakse, et siis vähemalt koosolekule vaheaeg määratakse, et võimalik oleks uue valitsuse suunas seisukohta võtta. (Vahelhüüded paremalt poolt: Vaheaeg oli juba!) Täna ei tehtud seda mitte, vaid hääletati vastava ettepaneku vastu.

Nendel põhjustel, mis ma siin olen lühidalt väljendanud, ei või sotsialistlik rühm uue valitsuse poolt hääletada, vaid hääletab selle vastu.

Juhataja **A. Rei**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Peale nende motiivide, mis minu eelkõneleja ette kandis, hääletan praeguse valitsuse vastu ka sellepärast, et praeguse valitsuse hulka kuuluvad härrad, kes on täiesti vastuvõtmatud, on härrad, kes on omapärastel põhjustel juba kord valitsusest lahkunud.

Kõigi nende juures peatuda ei luba aeg, mis hääletamise motiividel lubatud, aga ühe härra iseloomustamiseks lubatagu, et loen väikese väljavõtte ühest stenogrammist tema oma kõnest. Seal on öeldud järgmist: „Edasi ilmus „Asmaniaada“ kirjelduse all 12. oktoobril „Kajas“ järgmist: „Paar päeva hiljem lepiti kokku, et värskest sõjaväkke võetud kapten Asman'i munder tahab niisutada, nagu seda noored ohvitserid omavahel kõnelevad. See kord sündis aga mundriinisutamine hoopis pidulikumalt. Niisutamine algas ühes tuntud Tallinna restoraanis ja läks hilja öösel, või vastu hommikut, teise restoraani üle. Sellest pidulikust talitusest, mis meie praeguse aja kommete järele õige põhjalikult läbi viidi, võttis isiklikult osa sõjaminister Amberg ühes mõnede teiste juhtivate jõududega.“ — „Selle „niisutamise“ kohta pean ma ütleva, et siin on „Kaja“ jälle omamoodi seda seletanud, kui seda kellegi poolt toimetatud on. 26. septembril olin mina Vabariigi Valitsuse koosolekul, mis kestis õige hilja ajani. Mina läksin koju umbes 1/2 10 või 10, ja seal kõlistas tuttav proua minu abikaasale, et tema mees on ära kadunud ja teda olla nähtud mõne sõjaväelasega koos, nende hulgas olla ka kapten Asman olnud, ja palus minu abikaasat, kas mina ei astuks sammusid, et tema meest üles leida. (L. Johanson, sd: Kas Teie siis kriminaalpolitsei ülesandeid täidate?) Mitte politsei ülesandeid, vaid see oli mulle tuttav

naisterahvas, ja mina täitsin tema palvet ning läksin ühes oma abikaasaga ja selle daamiga restoraani ja istusime seal kabinetti“. (O. Amberg, krst: Mis seal kurja on?) „Mina küsisin järele, kas on otsitavad isikud seal. Öeldi, et on. Kapten Asman ühes oma seltskonnaga palusid, kas nad ei võiks sinna kabinetti tulla, kus mina istusin. Mina ütlesin, et kui tuttavad isikud on, siis selle vastu mul midagi ei ole. Ja nii tulid nemad sinna kabinetti üle, kus mina kahe naisterahvaga, oma abikaasaga ja selle võõra daamiga istusin. Ja seal tegi tõesti kapten Asman kolm korda minule ettepaneku, et mina tema mundri liikusid „Kajakusse“ tegema tuleksin, millest mina aga kategooriliselt ära ütlesin. Niipalju on sellel „niisutamisel“ põhja all, ja arve, mis seal minu ja minu abikaasa arvel oli, maksis minu abikaasa kinni ja mina läksin oma abikaasaga koju. (L. Johanson, sd: Aga miks Teie ise arvet kinni ei maksnud?) Kas see seltskond sinna edasi jäi, ja kas nad kapten Asman'i arvel sinna jäid, see minusse ei puutu“. (O. Amberg, krst: Kas Teie kahetsete, et Teie seal ei olnud?)

Sellele tolleaegse sõjaministri seletusele järgnes tema ametist tagasiastumine. Ja vaevalt on sellele sammal peale kasvanud ja vaevalt on see asi ununenud, ja uuesti kutsutakse härra Amberg valitsusse. Tol ajal tähendati, et see meie sõjaväe peale väga austavalt ei mõju, kui sarnased asjaolud ette tulevad, ja kui härra minister ise tuleb Riigikogusse ja sarnase seletuse annab.

See on näide ühe härra kohta. Aga ka teiste härrade kohta võiksin oma seisukoha avaldada, kui mul mitte ainult kolm minutit aega ei oleks. Tõsi, on korporatsioone, kes tahaksid näha, et nende esitajad oleksid valitsuses, aga korporatsioonide kätte valitsust anda igal tingimisel ei saa.

Juhataja A. Rei: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Tööerakonna rühm võtab osa sellest valitsusest, mille juhiks on Riigivanem härra Teemant, ja hääletab valitsuse koosseisu poolt, mida lugupeetud Riigikogu esimees Riigikogule teatavaks teinud.

Kuna lugupeetud eelkõneleja poolt on mõned küsimused üles tõstetud ja tähelepanu nende peale juhitud, peab meie rühm oma kohuseks sellejuures järgmist tähendada. Tööerakonna rühm, alates läbirääkimisi valitsuse koalitsiooni moodustamise kohta, on seadnud

esimeseks nõudmiseks üles selle, et uus valitsus ei tohi minna oma tegevuses tagasikiskuva reaktsioonilise tee peale, vaid tee peale, mis tagasikiskumisest kaugel. Ühes sellega on rühm üles seadnud rea nõudmisi teistel aladel, eeskätt majanduses, mis samuti teiste poolt pooldamist on leidnud. Meil on küllalt julgust loota, et uus loodav valitsus ja tema juht sellest meie seisukohast kinni peab, eriti aga üksikutest töökava punktidest, mis ka rühmade vahel läbirääkimisel olnud ja valitsuse deklaratsioonis lähemalt ette nähtakse.

Juhataja A. Rei: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Tallmeister'il.

Th. Tallmeister (rhvsv): Rahvusvabameelse erakonna Riigikogu rühm on arvamisel, et esitatud valitsuse koosseis selleks üldiselt liiga nõrk on, et ta raskeid riigivalitsemise ülesandeid otstarbekohaselt täita suudaks, seda enam, et ta hulka üksikuid isikuid kuulub, kelle sennist tegevust meie riigi huvide seisukohalt heaks kiita ei saa. Pealegi ei ole ettepanud valitsus meile midagi oma töökavast teatanud. Sellepärast ei saa rahvusvabameelse erakonna Riigikogu rühm rahva ees uue valitsuse tegevuse eest kaasvastutust kanda ja on sunnitud temale vastu hääletama.

Juhataja A. Rei: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Silmas pidades ühest küljest valitsuse kujundamise viisi ja võtteid, mis mitte ei kindlusta kujundatava Vabariigi Valitsuse tegevuse juhtimise tarbekohasust ja järjekindlust, teisest küljest isegi valitsuse tegevuskava üldiste põhilauseste teadmatust ja viimaks asjaolu, et esitatud valitsuse koosseis mõni isik leidub, kelle osavõttu valitsusest praegustes oludes rahvusliikude huvide seisukohalt soovimatuks tuleb tunnistada, — hääletab Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühm esitatud valitsuse ametisse kinnitamise vastu.

Juhataja A. Rei: Kodukorra § 104. põhjal sünnib Vabariigi Valitsuse ametisse kutsumine lahtisel hääletamisel. (Hääletatakse.) Poolt on 45, vastu 33 häält, — seega on Vabariigi Valitsus ettekantud koosseisus ametisse kutsutud.

Riigivanem **J. Teemant:** Avaldan enese ja oma kaaslaste Vabariigi Valitsuse liikmete

nimel ülesnäidatud usalduse eest südamlikku tänu. Vabariigi Valitsus tahab töötada täies kooskõlas rahvaesituse tahtmiseega. Vabariigi Valitsuse töökavaga esinen ühel lähemal Riigikogu koosolekul. (Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **A. Rei**: Ettepanek on tehtud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.